

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. והלכתא שליח כאלמנה.....1
- ב. יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובורר להם חלק יפה ... הגדילו אין יכולין למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה.....2
- ג. טעה בדבר משנה חוזר.....3
- א. ארמלתא דזבינה אחריות איתמי ובי דינא דובין אחריות איתמי4
- ב. ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין.....5
- ג. שום היתומין שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב.....5
- ד. בדלא אכרוז ... בדברים שאין מכריזין עליהן ... העבדים והמטלטלין והשטרות עבדים טעמא מאי שמא ישמעו ויברחו מטלטלין ושטרות שמא יגנבו6
- ה. בשעה שאין מכריזין ... במקום שאין מכריזין.....7
- ו. הממאנת השניה והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה ... ממאנת ... יוצאה בגט יש לה כתובה.....9
- ז. ממאנת לא פסלה מן האחין.....10
- ח. ולא פסלה מן הכהונה.....10
- ט. יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה.....11
- י. ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים.....11

דף ק.

א. והלכתא שליח כאלמנה

מה שהתבאר לעיל דף צט: שבית דין¹ שהכריזו כראוי וברקן יפה ודקדקו בשומא, אף על פי שטעו ומכרו שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה מכרין קיים, ובפחות משתות מכרין קיים אף שלא הכריזו כראוי, זהו כשמכרו הם בעצמם², שהם יש כח בידם למחול, אבל אם מכרו על ידי שליח אם טעה

¹ שו"ע ונו"כ חו"מ קט ג, ואבהע"ז קד ג

² שו"ע ונו"כ חו"מ שם ו ואבהע"ז שם ו

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

אפילו בכל שהוא המכר בטל³, שאין כח בידו למחול משל יתומים שהם יאמר לתקוני שדרנוך ולא לעוותי⁴.

אבל אם אינה השליח את הקונה, הקונה עם השליח הוא כשאר כל אדם⁵ וזכו היתומים ביתרון.

ודוקא שליח בי"ד אינו כמותם שהם רבים והוא יחיד, אבל שופט הממונה בהורמנא דמלכא אף על פי שהוא יחיד, כחו ככה בי"ד מדינא דמלכותא⁶ ושלוחו הרי הוא כמוהו⁷.

ב. יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובורר להם חלק יפה ... הגדילו אין יכולין למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה

כבר התבאר במסכת יבמות דף סז: שמי שהניח⁸ יתומים מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, ורצו הגדולים לחלוק בנכסי אביהם ליטול חלקם בידם לשמרם ולעבדם⁹, בית דין מעמידין אפוטרופוס לקטנים וחולקין בשומת בית

³ ומהא דאמרינן בגמ' דשליח כאלמנה נמצא גם אלמנה אם נתאנה בכל שהוא אם יש היוזק ליתומים המכר בטל והא דאמרינן אלמנה שמכרה שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה משום דאין היוזק ליתומים ומיירי בהזול המקח.

⁴ סמ"ע שם כג

⁵ והטעם, דשאני לוקח כיון דהוא בעצמו קנהו מיד השליח ואדעתא דנפשיה, שוב אין חילוק בין אם קנה מיד שליח ב"ד או שאר כל אדם. סמ"ע שם כד

⁶ כלומר דע"כ לא אסיקנ' בגמ' דשליח הרי הוא כאלמנה אלא בשליח ב"ד של שלישה דאין לו כח יותר מן משלחו ואלו ב"ד שאינו של ג' אין להם שום כח כך אין לשליח שלהם כח כשהוא יחידי ואינו רק כאלמנה שאם טעתה בכל שהו מכרה בטל ה"ה בשליח אבל דיין הממונה ע"פ המלך לדון ביחידי ולמכור קרקעות וכל מה שהוא עושה יהיה עשוי אפילו אם טעה אם השופט ממנה שלוחו תחתיו למכור וטעה השליח דינו כדין השופט ואף אם הוא יחיד הא גם השופט משלח שלו הוא יחיד ובאמת אם השופט רצה לבטל המכירה שעשה שלוחו יכול לבטל דיאמר לו לתקוני שדרתיך ואם מצד הורמנ' דמלכא דין שליח השופט כדין השופט מעשיו קיימים וכ"ש אם מכר השופט בעצמו שלא ע"י שליח שמעשיו קיימין ע"פ הורמנ' דמלכא. ח"מ שם יג

⁷ נראה דוקא בישראל שהיה חייב לגוי, שנתחייב לו בדינא דמלכותא, ולכן מכירתו מכירה כדינא דמלכותא, אי נמי בגונא שכתב הריב"ש שם [המובא בציונים אות ט"ז] כאלמנה שמכרה, כיון דהדין הוא דאלמנה מוכרת שלא בבית דין, וכשמכרה בדיני גוים לא הוי גזל, אבל ישראל שחייב לחבירו והלך המלוה בדיני גוים ומכר קרקע של לוח שלא ברשות בית דין, דהוי כגזלן כיון שעשה שלא ברשות בית דין, המקח בטל, דהוי כהכיר בה שאינו שלו ולקחה. נתיב"מ שם ז

⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ רפט א

⁹ שאין הגדולים רוצים לטרוח עבור הקטנים ולהיות השבח לאמצע כנוכר שם בריש סימן רפ"ז, אלא יטרוחו וישבחו חלקן לעצמן. סמ"ע שם א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

דין ובוררין לקטנים החלק היפה¹⁰, כלומר שיהיו נוהרים שלא יגרע חלקם דלאו בני מחילה נינהו, ויש אומרים שאחר שביררו החלקים היפים והעמידו אפטרופוס לקטנים מכיון שא"א לצמצם שיהיו שוין ממש צריכין לחלוק בגורל, ואם הגדילו אינם יכולים למחות שהרי על פי בית דין חלקום.

במה דברים אמורים שלא טעו¹¹, ואם טעו בית דין בשומא ופיתתו שתות יכולים למחות, וחוזרים וחולקים חלוקה אחרת אחר שהגדילו. או אפילו קודם שהגדילו אם נתוודע לב"ד שטעו בשתות שהוזרין¹².

הניח בניי גדולים ואשתו מעוברת ובאו הגדולים לחלוק ביניהם ב"ד מעמידים אפטרופוס כנוכר לעובר, ליטול חלקו עד שיוודע אם הוא זכר או נקיבה¹³.

לפיכך בת ישראל שנשאת להן והניחה מעוברת ומת ויש לה בניי אחרים אפילו אם העובר חלל, ויש לה עבדים בין עבדי מילוג בין עבדי צאן ברזל ב"ד יכולין להעמיד אפטרופוס ולברור עבור העובר קרקע במקום העבדים, וליתן העבדים לבניי הנמצאים. ובכך לבו"ע אין חלק העובר פוסל¹⁴.

במה דברים אמורים שמעמידין אפטרופוס לחלוק בנכסים שהיו מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, שיכולין הגדולים לומר אנו רוצים לעבוד ולשמור חלקנו ואין אנו רוצים שיהיה אפטרופוס ממונה על חלקנו עד שיגדילו הקטנים, אבל אם היו כולם קטנים אין חולקין להם עד שיגדלו אלא א"כ נראה לבית דין שיש להן תועלת בחלוקה.

ג. טעה בדבר משנה חוזר

כבר התבאר לעיל דף פד: שדיין¹⁵ שדן דין וטעה, אם הטעות הוא בדברים פשוטים וידועים כגון דינים המפורשים בפירוש במשנה או בגמרא או בדברי

¹⁰ ור"ל שיראו שיהיו החלקים שוים לפחות ולא יתנו להקטנים הגרוע, ואף בחלוקת הגורל צריכין האפטרופוסים] לראות שיהיו החלקים שוים ואח"כ מטילין גורל ביניהן, משום דאי אפשר לצמצם שיהיו שוים ממש. ונראה דכונת הרמב"ם [המובא בציונים אות א'] והמחבר ג"כ היא (כמ"ש) [במ"ש] ובורר להן חלק היפה, דר"ל שיהיה להן ג"כ חלק יפה, לאפוקי שיוודחו מהגדולים לחלק הפחות. סמ"א שם ב
¹¹ אף על גב דבעלמא שתות קנה ומחזיר אונאה כמ"ש הטור והמחבר בריש סימן רכ"ז [טור סעיף ג' ומחבר סעיף ב'], ביתומים החמירו כמו שנתבאר לעיל דף צט. סמ"ע שם ג
¹² אורחא דמילתא נקט, דכל ששמו הב"ד בהכי לא נתוודע הטעות, דמי יחקור אחר מעשה ב"ד, אבל כשיגדלו הם עצמן רגילין ליתן לב ומדקדקים בשלהם ועומדים על הטעות. סמ"ע שם ד
¹³ אבל לתאומים ל"ח ב"י סס"י זה בשם תשו' רשב"א. חי' רע"א שם
¹⁴ דרך אמונה שם לב ופשוט שכיון שאין לעובר חלק בהם א"כ עבדי מלוג אוכלים מחמתה כיון שיש לה זרע אחר ועבדי צאן ברזל אוכלים מחמת האחרים שנטלום לחלקם.
¹⁵ שו"ע ונו"כ חו"מ כה א

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

הפוסקים המפורסמים¹⁶, כיון שהטעות גדול כל כך הוי גם כן קלקלתו תקנתו ולא יחשב לדין כי אין כאן דין כלל, וחוזר הדין אפילו נשא ונתן ביד ודנין אותו כהלכה, ואין חילוק בין מומחה לשאינו מומחה ואפילו שלשתן מומחין.

והלכה שעלתה בש"ס בתיקו, דקיימא לן המוציא מחבירו עליו הראיה, וטעה ופסק להוציא מיד המוחזק, הוי טועה בדבר משנה¹⁷.

א. ארמלתא דזבינה אחריות איתמי ובי דינא דזבין אחריות איתמי

כבר התבאר לעיל דף צו. שכשמוכרים נכסים לצורך מזונות¹⁸, בין שמכרה היא ובין שמכרו ב"ד¹⁹ האחריות היא על היורשים²⁰, שנחשב כאילו היורשים מוכרים ואם יטרפו מיד הלוקח, חייבים היורשים לשלם לו, ואפילו לקחה לעצמה באופן המועיל, וטרפו ממנה, חוזרת על היורשים²¹. ומכל מקום מה שמכרה היא עצמה אינה יכולה לטרוף למזונות ולכתובה.

וכן בית דין²² שמכרו לצורך היתומים, אחריות על היתומים. ואם טרפו מן הלוקח חוזרים לנכסי היתומים לשלם לו וכנ"ל. ולמרות שהיה מקום לומר כל כל מי שקונה מבית דין קונה בלא אחריות, שסומך כיון דבי"ד מוכרם לא יבואו עסיקין ומוחל על האחריות, אין אומרים כן.

דף ק:

¹⁶ ועי' ברמ"א שם אם יש רשות לדיין ובני דורו לחלוק על דין שהוזכר בפוסקים ולא הוזכר בנמרא, וסיים שמ"מ אין להקל בדבר שהחמירו בו החבורים שנתפשטו ברוב ישראל, אם לא שקיבל מרבתינו שאין נוהגים באותה חומרא, ע"כ. וביאר הסמ"ע שם סק"ב דהיינו באיסור והיתר אבל בדיני ממונות לא שייך לשון קולא. ובסעיף ב האריך הרמ"א כיצד ינהג הדיין או מורה באיסור והיתר במקום שיש מחלוקת ואין הכרעה. וכן בהא דהלכה כהאחרונים. ועי' בפת"ש סק"ב בשם החו"י מ"ש בענין הכרעת הלכה במחלוקת בשו"ע והסמ"ע עם הש"ך ובאיוזה אופן מיקרי טעה בדבר משנה. ועי' גם בכסף הקדשים שם מ"ש בענינים המובאים בשו"ע שלא מצד הכרעה בהלכה.

¹⁷ נתייה"מ שם ב מתומים וש"ך

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם כמ

¹⁹ שו"ע ונו"כ שם קג ב

²⁰ בין אחריות דבע"ח ובין אחריות דנמצא נזולה

²¹ ב"ש צג מח

²² שו"ע ונו"כ חו"מ קט ד

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ב. ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין

בית דין שמוכרין²³ להגבות לאלמנה כתובתה, או לבעל חוב בחובו²⁴ וכדומה, אין מוכרין אלא בהכרזה כדי להודיע הדבר לרבים ויבואו לקנות ולהעלות על דמי המכר, ומשנה שלימה היא בפרק שום היתומים²⁵ לפיכך אמרו בית דין שמכרו שלא בהכרזה אפילו מכרו שוה בשוה ואפילו הגבו מטלטלין בלא שומא²⁶, נעשה כמי שטעה בדבר משנה, וחוזרים ומוכרים בהכרזה.

ג. שום היתומין שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב

כשבאין²⁷ למכור מנכסי היתומים²⁸ בין גדולים בין קטנים²⁹, שמיזן בי"ד הקרקע ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין, כדי שיתפרסם הדבר שיש בכאן למכור קרקע ויקפצו עליה קונים הרבה ויעלו דמיה, ואם אין דרך להכריז רצופים כגון במקום שאין מתאספין בכל יום אלא בשני ובחמישי, יכריזו ששים יום בכל שני וחמישי שבהם³⁰. וכיצד מכריזין, הכרוז יוצא בבוקר פעם אחת בשעת הכנסת פועלים למלאכתן ופעם בערב בשעת יציאת פועלים ממלאכתם³¹, שדה פלונית שסימניה כך וכך ומיצריה כך

²³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קד א ב

²⁴ שו"ע ונו"כ חו"מ קט ג

²⁵ ערכין כא:

²⁶ באה"ט שם ב מהר"ם מטראני ח"א סי' רע"ח

²⁷ שו"ע ונו"כ שם ושם א

²⁸ וה"ה לגרושה הבאה לגבות כתוב' ע"פ ב"ד רק שדעת הרמב"ם שכל שאין גובין מן היתומים או מן הלקוחו' אף שצריך הכרוז א"צ שלשים יום רק מכריזין כפי מה שיראו עד שיפסקו המוספין ודעת הטור דכל שב"ד גובין אין חילוק בין נפרעין מן הלזה בעצמו או מיתומים ומלקוחו' לעולם צריך שומא והכרות שלשים. ח"מ שם א

²⁹ ח"מ שם א

³⁰ שעל ידי כך יש קול כאילו הכריזו שלושים יום רצופים. סמ"ע שם א

³¹ לשון הטור ובדרישה [שם] דס"ל בפירש"י [ערכין כ"א ע"ב ד"ה דנידכר] דפירש דכשישמע הכרוז בבוקר, אומר לפועלים בשעה שרוצים לכנס למלאכתם שדרך הליכתם ילכו לבקר השדה הטובה היא אם רעה, ובערב מכריזין שכשישמע הכרוז יזכרו הבעלי בתים מה שאמרו להם לפועלים לבקרו וילכו וישאלו את פיהם. והתוס' [ד"ה בשעת] פירשו איפכא. ומלשון הרמב"ם [פ"ב מלוה ה"ח] והמחבר שכתבו וכל מי שרוצה לקנותו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

וכך עומדת לימכר וכל מי שרוצה לקנות יבא ויקנה, ומודיעים כמה שמו אותה בית דין וכמה תבואה מוצאין בה בכל שנה³² ומפני מה רוצים למוכרה, אם להגבות לבעל חוב או לכתובת אשה, כדי שידע הלוקח למה מוכרין אותו, שיש מי שרוצה ללוקחה יותר כשמוכרין אותו לפרוע לבעל חוב כשמוכרין אותו להגבותו לכתובת אשה, דבעל חוב אינו מדקדק כל כך במעות שיהיו טובים כמו שמדקדקת האשה.

ואע"ג שכל זה בשדות, אבל בבתים לא שייך זה, מ"מ לא פלוג עבדי רבנן ואף בבתים נהגו כך³³.

אם יאמר המלוה אני מקבל השדה בלא שומא בפרעון חובי, אף על גב שידוע ומפורסם שהחוב יותר הרבה מאוד משיווי השדה אני אטלנו בעד כל החוב, והיורש אומר לא כי אלא ישומו אותה בי"ד לידע כמה שווי, שומעין ליורש וישומו אותה³⁴.

כל שדה ששמיין³⁵ אותה להקדש למכור אותה בדמיה מוכרין עליה ששים יום רצופין בבקר בשעת הכנסת פועלים ובערב בשעת הוצאת פועלים, ומסיימין מצריה ואומר כך היא יפה ובכך היא שומה כל הרוצה ליקח יבא ויקח.

ד. בדלא אכרוז ... בדברים שאין מכריזין עליהן ... העבדים והמטלטלין והשטרות עבדים טעמא מאי שמא ישמעו ויברחו מטלטלין ושטרות שמא יגנבו ...

אלו הם³⁶ הדברים שאין מכריזין עליהם, העבדים, והשטרות, והמטלטלין, אלא שמיין אותם בבי"ד ומוכרין אותם מיד, ואם השוק קרוב למדינה מוליכין אותם לשוק. וטעמא שאין מכריזין עליהם, עבדים שמא ישמעו שרוצים

³² יוליד הפועלים לבקר לו, משמע דס"ל כפירוש התוס', דלערב כשנכנסים ממלאכתם והם פנויים, כשישמעו הבעלי בתים הכרוז יוליד הפועלים לבקר לו השדה, סמ"ע שם ב

³³ מדפירש המגיד משנה לשון כמה היא יפה דכתב הרמב"ם דר"ל כמה מוצאים בה, נראה דפירש כמה מוצאין, הוא כמה תבואה מוצאין בכל שנה ושנה באותה שדה אחר שנורעה כדרך השדות, דבזה ניכר יופיה וטובה של השדה, וק"ל. סמ"ע שם ג

³⁴ אורים שם ב
³⁵ דהא לסוף הדרא ליה אם יהיו לו זווי דקי"ל [סי' קג ס"ט] שומא הדרא, וכשיקבלנה המלוה בשוויה לכשיהיו לו זווי בתר הכי ליורש יבא ויסלק ליה בדמי כמו שקבלה המלוה מתחלה.

³⁶ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ד הלכה כז

³⁶ שו"ע נו"כ שם ג וסמ"ע יט

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

למכור אותם והם לא יחפצו בכך ויברחו. מטלטלין ושטרות שמא יגנבו כשנאספים לראותם כדי ללוקחם.

ה. בשעה שאין מכריזין ... במקום שאין מכריזין

כבר התבאר לעיל דף צט: שבית דין³⁷ שהכריזו כראוי וברדקו יפה ודקדקו בשומא, אף על פי שטעו ומכרו שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה מכרין קיים, אבל אם לא בדקו יפה בשומא ולא כתבו אגרת בקרת³⁸, פירוש אגרת שדקדקו בשומא וההכרזה, טעו והותירו שתות או פחתו שתות מכרין בטל³⁹, אם תקנת היתומים הוא בכך.

אבל פחות משתות מכרין קיים שהרי זה מחילה גם אצל הדיוט, ואין דרך העולם לדקדק כל כך⁴⁰. ויש בכח בי"ד יפה למחול דבר מועט כזה משל היתומים.

וכן אם⁴¹ מכרו הקרקע בעת שאינם צריכין להכריז עליה, כגון כשמוכרין לצורך מנת המלך מזוני ולקבורה⁴² שבאלו אין יכולין להמתין ימי ההכרזה, וכן אם מכרו במקום שנהגו שלא להכריז כגון בקצת מקומות שנוהגין שלא להכריז לעולם, מפני⁴³ שיש בני אדם שלא ירצו לקנות אם יכריזו שלא יקראו אותם אוכלי נכסי דאכרזתא, כלומר שחושבין לגנאי מי שקונה נכסים שצריכין למכור מפני הדוחק, ומכרו בי"ד שם וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות, מכרין בטל אף על פי שהכריזו, שכיון שאין צריכין להכריז ההכרזה אינה מעלה ואינה מורדת וכאילו לא הכריזו במקום שנוהגין להכריז דמיא. ויש אומרים⁴⁴ דאדרבה דכיון שהכריז במקום שאין צריכין להכריז הרי דקדקו יפה יותר משהיו צריכין ואין טעות מוזיק שם⁴⁵, דאפילו פחתו או הוסיפו הרבה מכרין קיים כמו במקום ושעה שנוהגין להכריז.

³⁷ שו"ע ונו"כ שם ג, ואבהע"ז קד ג

³⁸ בקרת לשון הכרזה מלשון בקורת שמבקרין אותם בני אדם ע"י הכרזה

³⁹ אף על גב דבהדיוט המקח קיים ומחזיר אונאה, בהקדש ובירשים תיקנו שיהא המקח בטל. והיינו דוקא כשיראו הבי"ד שהביטול הוא טובת היתומים, דאי לאו הכי לא גרע מהדיוט גם בזה. סמ"ע שם יג

⁴⁰ סמ"ע יג

⁴¹ דעת המחבר שם כדעת הרי"ף והרמב"ם

⁴² סמ"ע יד

⁴³ סמ"ע טו בשם הטור

⁴⁴ רמ"א שם כדעת הרא"ש והטור שהכריזו, אף שאין צריך להכריז מכרין קיים אפילו טעו בכפל. סמ"ע שם יא

⁴⁵ סמ"ע שם יז

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ואם פחתו שתות או הותירו שתות במקום שאמרנו דמכרן בטל, היינו דוקא היכא דחזו שהוא טובת היתומים, אבל אם רצו בי"ד שלא לבטל המכר ויחזירו האונאה⁴⁶, הרשות בידם לקיימו, שלא יהא כוח הדיוט חמור מהם, דהא אפילו בהדיוט הדין כן דבשתות קנה ומחזיר אונאה.

וכן אם טעו בפחות משתות מכרן קיים, שהרי זה מחילה כדן הדיוט אף על פי שלא הכריזו. וכן בי"ד שמכרו דברים שאינם טעונים הכרזה וטעו בשתות מכרן בטל פחות משתות מכרן קיים.

מה שאמרנו⁴⁷ שאם טעו בית דין ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל, היינו כשהורידו לבעל חוב בנכסים בשומת בי"ד⁴⁸, שכיון שבעל חוב הוצרך לקחתו בחובו אינו מן הראוי שיתאנה בתשלומיו אפילו בדברים שאין בהם דין אונאה⁴⁹, אבל בי"ד שמכרו קרקע או עבדים של יתומים אפילו שזה מנה במאתים⁵⁰, ואפילו לפרוע לבעל חוב⁵¹, כיון שמכרו לאדם סתם שאינו צריך ללקחה בשומת בי"ד אלא ברעונו תלוי לקחתה מהן כמו שאר הדיוטים שמוכרין זה לזה, אין הלוקח יכול לחזור בהם, שהרי קרקע ועבדים אין בהם דין אונאה אפילו גבי הדיוט, ולא יהא כח הדיוט חמור מכוח היתומים, וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע ועבדים⁵², שאין הלוקח יכול

⁴⁶ עיין תומים (סק"ג) וז"ל דהרא"ש (כתובות פ"א ס" טז) מפרש דמיירי דהפחת הוא ליתומים וס"ל להרמב"ם דיכולים לתבוע שיחזיר להם האונאה ויתקיים המקח ובה חולק. ועיין שם מה שכתבתי דס"ל לרמב"ם דלא חילקו חכמים בין שומת מטלטלין לשומת קרקע. אבל אני כתבתי דיש לומר דיתומים אינו ללוקח ויש להם רשות להחזיר האונאה ולקיים המקח, ולא קשה הא לדעת רמב"ם אם נתאנה לוקח לעולם לא מצי לחזור, דכאן מיירי במלוה שנשום ליה בעל כרחו ודינו בשתות, וס"ל אם ירצו יתומים להחזיר לו אונאה מקחו קיים. ולפ"ז יש לומר בדין הרא"ש הרמב"ם מודה להרא"ש דאין רשות ביד יתומים לומר החזר לי אונאה וקיים המקח. גם אם היה פחת ליתומים יותר מכדי שתות אם יכולים יתומים לומר אעפ"כ נקיים המקח כדלקמן בהל' אונאה (סי' רכז ס"ד), ע"ש בתומים דהדבר צ"ע.

⁴⁷ שו"ע ונו"כ חו"מ שם ה

⁴⁸ ואעפ"י דהמשנה דשום הדיינים והרמב"ם והמחבר לעיל בסעיף ג' כותבין כולם לשון מכירה, צ"ל דלשון מכירה קרי ליה מה שהבע"ח מקבל אחר השומא והכרזה. אבל הרא"ש [שם פ"א ס" טז] ואיך גאונים פירשו המשנה דשום הדיינים הנ"ל דקתני פחתו או הותירו שתות מכרן בטל כו' כפשוטו דאיירי גם במכרן ללוקח ⁴⁹ דכיון דהוא אין לו ברירה והוא מוכרח לקבל השדה כפי שומת בי"ד, ולא אמרו הכרזה אלא אולי ימצאו קונים ביותר משומתן אבל אי לא מחליטין השדה למלוה בע"כ וא"כ על שומת בי"ד קסמך, ולכך בטעות שתות בטל המקח. אבל לוקח הן שמכרו בי"ד לפרוע לבע"ח והן שמכרו לצורך אחר עכ"פ הוא אינו מוכרח ליקח, א"כ שהוא ברצונו לקחו הרי הוא כאילו קנה שדה מאיש אחר שאין אונאה לקרקעות שמרות ועבדים. אורים שם יח

⁵⁰ אבל אם טעו יותר מכפל המקח בטל וכ"כ הרמב"ן הא דאמר' אפילו מכרו שזה מנה במאתים היינו דוקא מאתים אבל יותר מכפל המקח בטל וראיתי בכ"מ שכתב שאפשר שזה כדעת הסוברים שבקרקע שייך אונאה ביתר מכפל (וכמו שפסק בהגהת ש"ע מטח"ה ס"ו ס"ו סעיף ל"ח) ואין דבריו ברורים דהא לא מצינו שהרמב"ן יהיה דעתו כדעת ר"ת והרא"ש וגם המ"מ סתם דבריו בהל' מכירה בפ"ג דבבב"ק אין אונאה כלל אפילו שזה אלף בדינר ואיך יביא כאן דעת הרמב"ן שהוא ע"פ שיטת ר"ת אלא ודאי אליב' דכ"ע כתב הרמב"ן דין זה ודקדק מלשון המשנה ואף שאין לקרקע אונאה היינו במוכר את שלו אבל שום הדיינים במקום שאין מכריזין הוא שתות ובמקום שמכריזין הוא עד הכפל. ח"מ שם ט ועיין בית מאיר שם.

⁵¹ ש"ך שם ה

⁵² לאו דמיין לגמרי, דבב"ד אם הם נתאנו בפחות משתות מכרן קיים, ואפוטרופוס הוי כשליה בעלמא ואפילו בכל שהוא המקח בטל, ולכך אפילו רבינו יונה (הו"ד ברא"ש כתובות פ"א ס" טז) שחולק בדין ראשון דס"ל דלוקח יכול לומר אני אבית דין קסמיכנא וחשבתי שהם לא טעו בשומא, אבל באפוטרופוס לכו"ע לא גרע מהדיוט ואין ביד לוקח לחזור, וכ"כ המגיד משנה. אורים שם יט

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

לחזור באונאתו כמו גבי הדיוט והיינו דוקא אם טעה הלוקח וקנהו ביוקר בכפל, אבל אם טעו ב"ד ומכרו בזול מכרן בטל בשתות⁵³. ויש אומרים⁵⁴ שכל שפחתו או הותירו שתות, מכרן בטל, שכיון שקנה בשומת ב"ד לא עלה על דעתו שיאונה, הלכך באופן זה אפילו בקרקעות אנשים מקפידים.

ו. הממאנת השניה והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה... ממאנת... יוצאה בגט יש לה כתובה

כבר התבאר במסכת יבמות דף קיג. שקטנה⁵⁵ הממאנת היוצאת במיאון אין לה מנה ומאתים, שלא תקנו לה חכמים כתובה, אבל התוספת שכתב לה הוא חייב בו דמשום חיבת ביאה כתב לה⁵⁶ וזכתה בו, וחייב לזונה ולפרדותה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה. אך קטנה היוצאת בגט, דינה כגדולה היוצאה בגט ככל דיניה.

הנושא אשה בעבירה⁵⁷ כגון חייבי לאוין דתפשי בהו קידושין, כמו ממזרת ונתינה לישראל, פצוע דכא שנשא ישראלית, אף על גב שהכיר בה שהיא אסורה עליו והיה מן הראוי לקנוס שניהם, כדי שלא תהיה חוטאת ונשכרת, חוטא ונשכר⁵⁸, אמרו שיש לה עיקר ותוספת וכל תנאי כתובה כמו אשה כשרה ויקבלו עונשם ממקום אחר. ואם לא הכיר בה שהיא אסורה עליו, אמרו שאין לה עיקר כתובה דהיינו מנה ומאתים אבל תוספת יש לה, וטעמא משום דמנה ומאתים בכשרה לא תקנו חז"ל אלא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והך תהא קלה בעיניו להוציאה, אבל תוספת מתנה הוא ומשום חיבת ביאה כתב לה, ולא רצו חכמים לקחת את שלה וליתנו לבעלה.

⁵³ סמ"ע שם כב

⁵⁴ דעת הראב"ד הרא"ש והטור ברמ"א שם

⁵⁵ שו"ע ונו"ב אבהע"ז קפו ה' ו'

⁵⁶ אעפ"י שהיא ממאנת ויוצאה לרצונה וראוי היה לומר דכי אקני לה תוספות אדעתא למיקם קמיה וכמ"ש הרמב"ם כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו וכמו שיתבאר לקמן סי' קנ"ד סעיף ו' בטוענת על בעלה שאינו יורה כחץ שאין לה תוספות מ"מ קטנה וממאנת שאני דסביר וקיבל דסתם קטנה תמאן ועל חיבת ביאת לילה הראשונה כתב לה ומיאון בקטנה כיוצאת שלא לרצונה. ח"מ שם י

⁵⁷ שם א – ד

⁵⁸ לא מצאו חכמים מקום לקנוס אחד מהם בענייני תקנת הנישואין, שאם יקנסו אותו שלא יזכה בנכסים שלה כמו שזוכה בנכסי אשה כשירה, היתה היא חוטאת ונשכרת, וכן אם יקנסו אותה שלא יהא חייב לתת לה מה שחייבוהו לתת לאשה כשרה היה הוא חוטא ונשכר.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ואיילונית יש ג"כ איסור גדול בנישואיה לכתחלה, שהרי אינו מקיים בה פריה ורביה ומשחית זרעו, לפיכך אמרו שאם לא הכיר בה אין לה כתובה. ואם הכיר בה הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ותנאי כתובה.

והנושא באיסור דרבנן כגון שניות לעריות, אף ע"ג שגם אלו איסורן קל, החמירו בהן לעשות חיזוק לדבריהם בענין אחד, שהיא מרגילתו לעבירה כיון שאינה פסולה בלא זרעה פסול ואמרו בין הכיר בין לא הכיר בה דינם שאין לה כתובה.

ז. ממאנת לא פסלה מן האחין

כבר התבאר במסכת יבמות דף קח. שהממאנת, לאחר המיאון אין הממאנת חשובה כגרושה מבעלה, ודינה כדין מי שלא נתקדשה מעולם, שבמיאונה עקרה את האישות למפרע.

לפיכך הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, שהרי לא היו קידושי קידושי מעולם שבמיאונה עקרתן, ואינה צריכה להמתין אחר המיאון ג' חדשים מלהנשא משום הבחנה, שהרי היא עודה קטנה ובודאי אינה מעוברת⁵⁹.

ח. ולא פסלה מן הנהונה

קטנה⁶⁰ שמת אביה ונתקדשה ומיאנה בבעלה, מותרת לכהן, שלא היו קידושיה קידושיין בעודה קטנה. ואם גירשה בעלה בעודה קטנה, אף על פי שאינה צריכה לגט ואין בגט כלום דבלאו הכי היא יכולה לצאת במיאון, אפילו הכי אסורה לכהונה מדרבנן דהא יצא עליה שם גרושה. ואם אחר שגירשה החזירה בעודה קטנה ומיאנה בו, מותרת לכהן שהמיאון מבטל הגט.

ולא רק כשהחזירה הוא אחר שנתגרשה ומיאנה בו שמותרת, אלא אפילו ניסת לאחר אחר שנתגרשה בעודה קטנה ומיאנה בו מותרת לכהן, ואף על גב דקיימא לן שמיאון חברו אינו מבטל

⁵⁹ אף על גב דגבי גירושין צריכה להמתין אפילו קטנה, שאני גירושין דשייכי ג"כ בגדולה ולא פלוג רבנן, אבל מיאון אין שייך אלא בקטנה ואין שייך הבחנה, ולא גזרו מיאון משום גירושין
⁶⁰ שו"ע ונו"כ שם וסי' ו ב

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

את גיטו, היינו לענין שאם מיאנה בשני לא תחזור לראשון⁶¹. ויש אוסרין⁶², שכיון שאמרו רבנן מיאון של חבירו אינו מבטל את גיטו, לא פלוג רבנן ולכל ענין אמרו כן.

ט. יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה

המגרש⁶³ את הקטנה בגט אף על פי שהיתה יתומה כשנתקדשה לו, שאמה ואחיה קדושה או השיאזה לו, כיון שיצאת ממנו בגט הרי היא מדרבנן כשאר גרושה ויש לה כתובה, והוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, ואסורה לכהונה וצריכה להמתין שלשה חדשים.

י. ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים

כבר התבאר במסכת יבמות דף לה. שמהכתוב (בראשית יז פסוק ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחרים פירשו בו חכמים⁶⁴ ז"ל אימתי יהיה לך לאלקים בזמן שזרעך מיוחס אחרים, כלומר⁶⁵ שאין השכינה שורה בישראל אלא בזמן שזרעו של כל אחד הוא מיוחס בודאי אחריו, שהכל יודעין בודאי שזה בנו של זה, אבל אם אין זרעו מיוחס אחריו בודאי, אלא שספק אם זה בנו אין השכינה שורה בישראל.

וכבר ידוע בחכמי הטבע וקים להו לחכמים ז"ל שכל אשה שבאו עליה ב' אנשים זה תוך ג' חדשים אחר שבא עליה זה, וילדה ולד לסוף ט' חדשים של ביאת הראשון, יש להסתפק בולד זה אם הוא נולד לט' חדשים ומן הראשון הוא, או נולד לז' חדשים ומן האחרון הוא, אבל אם תמתין ג' חדשים שלימים בין שתי הביאות אז נוכל להבחין מאיזה מהם נתעברה, שאם נתעברה מן הראשון היה עובר ניכר לסוף שלשה חדשים קודם שבא עליה השני, דהכי קים להו שבודאי העובר ניכר לסוף שליש עיבורה, ואם תלד לט' חדשים עובר ניכר לסוף ג' חדשים שלימים, וסתם נשים יולדות לט'.

⁶¹ דעת הטור ומעמא דגורו ביה רבנן, משום דמכרת ברמיזותיו ובקריעותיו חיישינן דלמא אול ומשבש לה ועבד דממאנת בחבריה והדר ואזיל ונסיב לה, אבל לענין להתיירא לכהן דליכא למיחש להכי לא חלקו בין מיאון דחבריה למיאון דידיה.

⁶² דעת הרמב"ם

⁶³ שו"ע ונו"כ קנה שם

⁶⁴ להלן מב.

⁶⁵ לבוש יג א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

לפיכך כל אשה⁶⁶ שנתאלמנה או נתגרשה הרי זו לא תינשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין תשעים יום מיום מיתת הבעל או מיום הגירושין, חוץ מיום שמת בעלה או מיום שנתגרשה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שידע אם היא מעוברת מבעלה הראשון או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון וגזירת חכמים שאפילו אשה שאינה ראויה לילד, ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, צריכה להמתין צ' יום. אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית, ואפילו בעלה במדינת הים או סרים אדם או חולה או חבוש בבית האסורים, והמפלת אחר מיתת בעלה, ואפילו בתולה מהאירוסין, צריכות להמתין תשעים יום.

אולם הממאנת⁶⁷ כלומר קטנה שהשיאוה אחיה אינה צריכה להמתין שהרי ודאי אינה מעוברת דעודה קטנה היא, ואם משום גזירה לא גזרו אלא בגרושה.

⁶⁶ שו"ע ונו"כ אבהע"ז יג א

⁶⁷ שו"ע ונו"כ שם ו